ANTOLOGIA LADINA

Proclama per la sagra di S. Zuanne Anno 1631[57]

Da pert dell'Ill.mis et Rev.mis Sigr Sigr Wilhellmo. per la Iddio gracia Vescovo, et prencipe di Bressenon, Sigr, et patron nostro graciosissimo, il Molto Nobile, et Illre Sigr Antonio Söll de Teisegg. a Stainburg. Pfleger di questa Bacchetta della Torre, fes Clamé la festa per terrier, et forestier, Con quest ~~de~~ che nessun non s'Anterstie de scomenze Remù, ne costiong. ~~sotto~~ sia in paroles, ò fatti. Sotto pena de 50 L.

Pù in nauant, che degung non die, ne mane fuora della Bacchatta. cenza licenza della Sig[no]ria: Vidis, Garines, Capuns, ponsins, smalz, us, et di tel robba, et collor che né haverà de vanne, lo porte et profiere prima alla signoria. che se iè farà de bisògno, gli serà dato sò bon pagament [-y-?], uolà che nò, ie sarà de licenza de ~~lla~~ vanne sua robba dove che gli piacerà, ~~sott~~ sotto pana de 5 L.

Pù in nauant che gli Cechmaistri matte Cura ~~sia~~? che in ogni Ceccha. sia ~~d~~ mantegnù ~~de les strades~~ de bones strades, samenes. et pontg, à ciò che se posse sij [sÿ?] in nauant è in nauò senza impedim[en]t. sotto pana de 25 L.

Pù in nauant, non solo che degung non s'Anterstie de sij dauò sallueresin de deguna sort per la Bacchetta ~~cenza licenza della Signoria~~, nè manco tane lats. ne mossables p[e]r les Cazzes, ~~del~~ cenza licenza della Signoria, mà entg collor che trouassa ò sauassa che altri ~~de fuora~~ (dal cazzador ordenato in fuora) tenassa, o zissa drio al salueresin, habbi dal manifestè alla Sig[no]ria. à ciò che se possa matter preuedament, ~~essendo che le~~ sotto ~~pena grave~~[?] pana de esser chiastiei senza remission collor che contrafarà, Così sauaia ogni un da ~~dal~~ se trauarde da dani. ~~et speses~~.

Proclama 1632[59]

Nos Guilhelmo, Per l'Iddiò gracia, Vescovo di Bressanon +, offeriemo à tutti, et ogni un, nostri sud-
diti, delles nostres Bacchattes, de Fassa, Vinaulonch, et Torre del Gader, la nostra gracia, et apresso ues
Don ad'intane, che per li agrauamenti del nost Vescouè, son stei constrent, de manè da uos, li presenti
nostri. Nobili, Fidelli, Amadi, Giacomo da Colz à Freyeck et Palbit, nostro consiglier, et Vicare della
Tierra, et Christoforo Andrea Linder da Garstain, nostro Vice Camermaistro. con instution et orden-
ansa bisognauola, come da y plù innauant intendareis, Per tant, é, da uos, la nostra graciosa
domananza, che nò solamenter ie ascoltareis y nostri deputei, et ie dareis fede, et credareis tañt, e
quant, come à nos instass, mà entg in cast euidentissim et estrem buseing è neccessitè (per) deffeinder il
Payss, les persones, moyers, figlioi, li haver et bein, et in particolar (per) mañtegni la santa Cattolica
fede, ácconsentireis, come prontamenter fesono, li altri fidiei sudditi del Vescouè, e del Pays, come entg
altri confinanti, per dè una [~~Colta~~] Tansa et contribution comportauola et aiunesta, per casta uolta
solla, é non [~~plù~~] oltra, né plù uoltes, Sicome in t'un curt, alles uostes ordenades Giustities in specia ie
sarà scritt, et avisè, et cast' solum à nos, et à nost Vescouè (per) un aiut, cenza preiudice delles resons et

antigites, che penseis d'Auei, é cast tant plù, et facilmenter fè lo podeis, é doueis, deperpo che, come
confinantg, fin ora perseint, plù de dutg [~~iauteri~~] altri, non solum con l'aiutt personnel di Vierra, mà
entg d'altri incarich, é zà fes puoch temp, dell'imprast che se hà tolt'de m/200 Reines. Se ue hà soleuè é
respettè, Con cast', et deperpo chel resonts in beneffice uost, de uostes moyers, fioy, et facultes, farei à
nos gratioso é bon conplasei, el qual uolon recognasse inuers de uos, é de y uúos, con gracia, come che da
i predeti nostri Commissary plù alla [~~longa~~] longia, ue uignarà reffert, ne reston (per) tant, à uos,
inseimbramenter et in solito, con gracia ben mienè, Dada in tella nosta Citté di Bornech.
li 12 del meis de ottober 1632

Wilhelmus

Locus Sigill(i)

Admandatus Illmi et Revmi
Dni Episcopus Brixinensis proprius

Jacom Reuperger Secretare m.p.

Matie Ploner (1770–1845)

La Vödla Muta (um 1800)[19]

1.
Ne giapà, song vödla Muta!
die schana![20] chië cosa burta?
ne giapè a maridè?
je ne giape plu el sè !
Je song vödla y smarida,
n'iancung Vödl me marida.
Chie ei mei de seng da fè?
Per un vuem ne muei picche
vödla Muta uei restè.
2.
Se ben je, y ch'el böl Diè
ch'è ben fat il fati miè;
ma na Merda al schua,
je ne n'e impò giapà!
E' prova pra 100 per diesa!
y son corsa tant A dliesa:
Sant Antone n'a schudà,
dutg i Santg ma tralascha!
dutg i Santg ma tralascha.

3.
Vo Mutons, auteis la Völes
do Dinei y do la Bölles.
Ma de cuer je vè Wünsches,
che la bölles ve crepes!!!
Je ne föve drè tan burta,
un puec goba, stramba curta:
ma da pò che n'e giapà,
el Desdeng m'ha ruinà
4.
T'ortisei, ei fat la prova;
ma de gung ne me tgialòva!!
Dlaite ènche nò
chëi da Sacun via dò!
Chei Mutons la su da Bulla,
marides in'and n'a Mulla.
O Mutons dal cuer tan dur,
la vendeta ven'g segur!
5.
Je ne se, da de ai Uemes,
che blestemes seurainuemes!
giache vo mè eis tradì,
muessi enche vè la dì:
Ne ve fese plu Menines:
ve sautesse gieng tla tlines!!
Sibe vödl oder scheun,
ve mazzes pa pu el Toun!!
6.
Gia per me, ne n'iel plu vella!
me faré tost santarella,
chest sarà per me Uneur,
plu che fé cun vo l'amor.
Se l'Wünschè ne schóva nia,
me farè de dò mo Stria,
y farè de vo un Mull,
con la Coda soural Cull.

Ujep Antone Vian (1804-1880)

Sce seslon al ciapel decà,
Na pluéia ne mancerà.
Sce seslon al ciapel delà,
Chel dì bon tëmp sarà.

Sce chël sas te ciulè
Scumëncia a suè,
La pluéia unirà prëst,
Cherdè me chëst.

Fin che la rondules jola bas,
Ne sarà mei sut chël sas.
Fin che la rondules ne peia via,
Da rie tëmpes ne temède nia.
Sce la siëles ie a liet tel flurì
Arëise stram, ma no graniei inscì.

Vigil Perathoner (1839–1904)

A mes scolars

Mes buns e cars
Amitgs, scolars!
Tgi ha lubiu de far aschi?
Per vies schengetg
Engraziel fetg,
In gron plischer veis fatg a mi.
Mo eunc pli bein
Segiramein
Vignis vus mei legrar: cun flis,
Modestadat
E tscheccadat,
Cun buca daventar unfis
D'urar e far
E brav luvrar
E bein imp(r)ender vies talenn,

Che Dieus ha dau
A vus el tgau,
Perquei tenni bein endamenn:
Lischentadat,
Lischadadat
E tupadira vala nuot,
Duvrei endretg
Vies entelletg
E lavigiei negin daguot;
Pertgei saveis
Che Vus haveis
Ded inagada render quenn?
Sche seies po
Perderts e mo
De far il bien tenni el senn.
Gie sespruei,
– Dieus detti quei –
Ded esser buns e pietus
Buc emblidei
D'urar per mei,
Sco jeu vi era far per vus.

P. Vig. Perathoner Prof.

Jan Batista Ploner (1848–1925)

L giat y l'ëura dal cuc[29]

1.
L fòva n iëde sun en böl parëi
N ëura da marueia for da udëi;
Ma mpö de bater i chèrč y l'ëures
Lašòvla fé n cuc chiš lëures.
2.
Per fé si böl mestier po a puntin
Stagovel dò la plata a cuzin,
Y nši, še l'ëura ne sbaliòva,
Fašòvel unie chèrt si prova.
3.
L fòva n vöre gusto al udëi
Giaurian chel pitl uš, – mesëis savëi –

Cucuc ciantòvel y stlušova,
Y giva inò, ula che l fòva.

4.
Ma ši ch la va danièura sun cheš mont,
Se vélc va bën y plu che böl mpont,
Pò vën ten iëde vélc, che šöca,
Y mille azidënč ne tlöca.
5.
Y nši i iela git a nòš Cuc:
N di tingiòva n giat di dé n druc:

N sbalz sun fëur, pò sun curona
A udëi, šel cianta o še l sona.
6.
Y pò fagòvel finta d'uservé
Tan bën che l cuc savòva á astilé
A fè si mòč y si figures
Che fòva propi dut braures.
7.
Cui uedli fòvel for medrë sul uš,
Y drët atënt a unie pitel tuš;
Y sën che l fova iust la cater,
Univa l cuc böl pront a bater.
8.
L n'ova mo finà si prim „cucuc"

Che l giat ten sbalz i ova dat n'druc;
Y sën scumëncia riës na vièra,
Ma ten mumënt ie dut per tièrra.
9.
I pëiš delëura gu ados al giat,
Y ël sot ite gëm sën destrat
Enturdidla tla ciadinöles,
Ch'i tira sëura la budöles.
10.
Del cuc iel šod, y l giat me fèš picia,

Se bën che dut l cunst ie revinà;
Ma fé la mòrt al cuc ne dòvel;
D'uni po castigà savòvel.
11.
Cheš cašo pò servi da 'nseniamënt:
Y duč sel tënie drët a ment,
Che chëi ch'i fèš la fòss'a n auter
Laite toma enstës sënz auter.

Pensieres i sentënzes[50]

1.
De shaldi kosses sun kësh mont
Fashonſe i tënionſe kont;
A mile d'autres n'abadons,
I autra mile n'uservons.

2.
Ne mancia roba sun kësh mont.
Del dut iel propi bel mpont:
De bën, de mel, de bel, de burt,
A ulëi l di me bel n kurt.

3.
L ie legrëzes zënza fin,
Ma danz tristëzes dlonk dauſhin.
Ki n'a pa muejes de vel sort?
A ki n'i vën pa mei fat tort?

4.
Nkuei kumët un n delit,
Duman vën bele n auter skrit;
I do duman n maſher mo,
I po l di do doi sëura pro.

5.
She n vën kaprò, damandun riësh:
Diſhëme: iel pa velk da nuef?
Ma damandan an tëma prësh,
Ke sibe vel de mel ke pluef.

6.
Kël s'a amalà, i kël ie mort,
A n auter i iela ſhita stort,
A kël i iel bruſhà ſhu l tublà.
Sën ëis audì la novità.

7.
La novitejes per l plu
Ie vel de burt – kerdëme pu.
„N'ie nia da nuef" me sa l plu bel,
Po sei a cieke son, bel snel.

Fedele Demetz (1850–1904)

Cul passè del temp dutt se muda,
Te Selva enche l fueck la Feuerwehr
l'destuda;
Selva ne jö plu sche zakan,
Canche i tajova la pintes i la liagnes
cul pajan.
Selva n'quei cun dì ha n'toff da città,
Segneures passa ite i ora, ka i la,
La mutans per giapè eiles se prova,

Ma n'ciö l'böll furniment nia sciova.
Zakan na muta per giapè,
Stasciovela böll n'pont senza bandlernè.
La muta geuna se maridova,
I fort cuntenta eila fova!

***Doi vödli Gherdëines*[0]**

„Bon dí, cunsuegher[1] !“

O bon dí, bon dí, Ĝan Mëine, cëla, cëla; chi che 'ŋ vëic n' jëde sun chiš auć; me dè del am[2], che 'l ie 'nterveni vèlc.

„Ši, ši, Odl, áres[3] che t'ès reĝón, chi ch'à mutóns, à nuvöles, y davia de chël vëgn-i da tè per cunsëi“.

„O mai, mai, po' ne vëgnes-a pra 'l drët; è-pa massa la vëta gròssa; pòsse bën šaghè de cie che se trata, ma laša audì“.

„Pu sès bën, 'l ie ch'l mëur[4] , a-pëina che 'l à 'm pue' de dobra[5] , ulëss-el möfun che 'ŋ i ciulëssa la brèjes[6], 'l aspieta èrt che 'l pòsse ĝi cula schiera[7] , la tlappes[8] à-l böle 'nĝignà; ne mancia auter che 'l vödl i laše la cova y vède tòš a fè tiëra da buchèi“.

„O plan, plan, a chëles ne sarà-la-pa mò, še bën ch'i nes zèra ĝu i fiëres a nëus vödli 'ngali; ma cie ues-a, la ròda va 'ntëur y nia marueja, che 'l bot[9] , do che 'l à fat la manjes[10] na uröla, uel la lašè stlefè. Laš-el fè möša[11] , tu arès bën plu blëita, t'ès pu ti pitla bicòca[12] per tè, ti vödla y la budlèda[13]; tue ti pòcseri[14] y fè inò tèi gures[15] , šiche te fašòves da ĝëun, y laša rachernè 'l mut“.

„Tu ès böl dì, tu, ma še 'l n'ie mò regúš[16] , cun si pesima[17] se perchešënt-el[18] a fè dut, 'l foja möfun y zabarieia[19], ma 'l ne sa da i dè ala stöla; 'l n'ie bon de ĝi cul biguec[20] a tò na bëuša de fujám[21], ma bon vè de ciampì[22] y de stadirè, de menè 'l regagni[23] y de dè mëndes[24] a dut; 'l stašëssa möfun sun piguel[25] a cialè cò che 'l tëmp ura[26] y a spië do la cristiana[27] .

O! y ëila, 'n urdëgni[28] o gor na slabadausa[29] , che šachinöa[30] ; cie conta-pa si böla šëmia, can che la ie tan oda[31] y de ĝënt custengiona[32] , nia de na bòna slacht[33] ; la sa möfun da fruetenè[34], mirè si antlaries[35], da crazè la bariles[36] a si bimba; la ie bën böla ladina[37] , ma la sà a-pëina da lavè vèl' d'ašià, la cuĝina 'n slabergòc[38] y 'n passudàc[39] , y po' à-la tòš fruà 'l infirà te ciulajón; 'l ie áres[40] che la ne sà da i dè 'm pue' de salánc cul pivöl a 'n pitl, la n'à negún artën, y je me tëme, che sons tòš capëures[41] cun doi tèi camenòstri[42] “.

„O! O! tu vès bën drë' massa inánt, Odl; 'l ne zima[43] , che diše truep, ma ti bot ie böl ladín[37] y šiche 'n tarz[44] ti lëures grieves, negún scacarón, y še 'l tira dò tè, ie-l-pa bën regúš[16] de fè si fać, ne se lašerà-l-pa dè maneš o šarnè[45] ; tu ies mè 'nši suditëus[46] , perdona che te-l diše. Laš-el pu ĝi datrai òra sun sedíl[47] a ciudlè dò la budlèda[13] ; y po' chësta n'ie-pa neguna lèlera[48] ; še fussàn ĝëuni, nes cunterbës-la[49] mò 'nce a nëus 'l cë, y te sès bën, can che t'ies per maridè na muta, cël-i n' jëde al'oma, y tlo ne pò-la-pa falè prò ti fiastra[50] Zènza. Ne ĝide-pa a se fè stè[51] , y te sès bën: parè ie mè tizà. 'L mut à fat na bòna vèla, y ugnún uel se 'nĝignë la cova. Žën t'ë-i dit mi mënes[52] , nia m-per-mèl“.

„O, vëighe bën, che son perdù y che muesse dè dò; 'nce tu tëgnes dad ëi. In Gottsnòmen messerà- ŋ möfun se rënder y se 'nĝignë al' urtionga[53] ; ma Turtía, ch'la mëura4), à-pa da stè pra nëus doi šagarëc[54] y nes fleghè[55]“.

„Pu ši, ši, chël farà-la-pa danz, chëla n' achtöa-pa[56] chi ëi y ne ve lašerà murentè“.

„Son pròpi cuntënt ch'è pedù me rušnè òra, y žën ne ue-i-pa plu te tenì su; perdóna 'l desturbo y sta bën“.

„Fè-te böl aut[57] Odl, y laše-te prëš inò udëi, vie plu revöl[58] 'n vila can che t'ès blëita; salude-me la cumère“.

„Grazia, grazia, 'nce tu salude-me Cresënza, y di-i, che la vëgne n' jëde ĝu da nëus cul puntl“.

Ënche 'n festide.
(De na vödla muta da orden)[63]

Puera Mariëusa ie ĝu a liet,
Ala mòrt pëns-ela suënz böl a chiet;
Ma a murì ne ie-la-pa nia grama:
Cie ulëis-a? la ie tan na bon'ana.

Ma 'n festide à-la 'mpò te si últimi dís:
Cò cialerà-la mèi òra la-sú sun paravís?
Sarà-l-pa bën dut al orden y drët,
Dut te si luegia, rumà su y nët?

Chi biei troni ne sarà mia no da taces?
I firònghes y i tepichs fòrsi da maces?

La snòles, la lampes, i vieres bën puzenèi?

La mëises, i banć y i fonć bën lavèi?

Y chi pitli ángiuli, cun si tripè,
Ne desmencerà mia, cie ch'i ëss'da fè?
Sà-ŋ bën! cul nòte de sautè 'ncantëur
Desmencerà-i bën datrai de fè si lëur!

Y 'l bon san Piere dala gran tlèves,
La bèrba 'm pue' da tabéc y da sbèvies,
Lašerà bën mè ite l'anes pies
Y no fòrši 'nce vèl lotri o stries?

In Gottsnomen, ue bën giën murì,
Po' can che ruve sun paravís 'n dí,
Po' ue-i-pa bën drët me purvè,
Ulà che 'l fos bušën de cumedè.

Po' ue-i-pa bën de dut m'en curè,
Mè-drë' che 'l bon Die me laše fè,
Percie orden dë-l vöster dlonc, y cis
La-sú te chel böl gran paravís.

L saudè[64]

Mo n jëde a l'oma i bosl la man,
Po i cëlel mo drët i dijh bradlan:
„Dlekordet', o loma, de me i sta nton,
Prëja per me nfin k'inò s'udon!"
L' oma cialan dut grama, zitran
Sul cë al senië i mëtla si man.
„Segur perië ulerei per te,
Tëniet' su drët da bravo saudè!"
El cinia de shi. Tla viëra iel po jhi.
Trame doi la parola ai po manteni:
N' ie passà via truepes dis,
K'ëi doi s'a prësh udù – sun paravis.
L fi mazà dala bala dl Rus
I l' oma tosh morta, do dal ferdrus.

Wilhelm Moroder-Lusenberg:

'L temp

'L temp passa y se muda
chel udons pu uni dì
cosc ie-l bel y da suredl
cosc da nibl, no da'n dì
y cul temp se'n va i ani
un 'ndò l'auter a sparon
y menedrë la recurdanza
nes resta, chel ie bon.

Ujep Antone Perathoner (1886–1938)

La stolza

I.

Na muta ğëuna, te stua
Sta-la pra penić da ziplè,
Plëina de riedá y de mueja,
Dut mata do 'l maridè.

II.

Al prim ch' ie ruà a mutáns
Ti à-la dat 'n cestón,
'L fòva-true' massa pitl,
'Nsuma massa pue' bon.

III.

'L segondo po' ch'ie unì
N' à-la ulu drë' giut;
A 'n giatè žën 'n terzo
Se dur-ela böl del dut.

IV.

Rcòrde-te, bur mus muele,
Še t'ues te maridè,
Ne dausses vöster stolza:
Te muesses te cuntentè!

6.

'N tan ke fan pra mëisa
Ië un kuletà tla spëisa
T'l lat i te la brama
Takòvl kuna giama.
Dlonk te duć i pić
Fòvel (Veigun/Udòvun) ki bur skić.

7.

Berbla, Dièva, Stina
Zenza, anda Talina
Vo k'n ëis assè
Cialede d'i abinè
Purvëde d'i deshdrù
K'l nen sibe mei deplù.

*(*Kun saliva i spidòk*
Fashëve 'n gran balòk
Lekeve shù po' 'l deit
Dut bon per la sëit.)

Maria Aloisia Kostner (1868–1935)

1.
L ie cater mënś cke ne on plu l Pluan
dui cants 'l savon po tanbon ki ulan,
i co cke neus dui sun si fossa bradlan.
2.
Cke an do si mort po en vöre buśen
den pröve cke venie a ciale de noś ben

savans i disanse – Co l'önsa pò sën?
3.
Sen onse nos preve noś bravo Pluan

Iddie nes l'a dat Oh busson me la man

Ske saut y sche l'toca, de cuer ringrazian,
4.
Vo seis pu nos paster nos vère pastor
Bincion i perion cke resteise tlo f'or!

I no men ottani o trei cater me gor
5.
Savon ck nuniais nia n'gert su da neus

speron cke n'uniese de ckes mei ruveus
L udeisa cul temp ence Bulla dardeus.

6.
Prion: supertede noś fai i defets:

cke vester saronsa ades plu de mèts
me 'nsi co cke mei: ma mpo no dre stletś
7.
I pröves stimanse ś ckel toca i ś cke saut
l'amor per la föde ie 'mpo mò for ciaut;
i encuei l conförma sta fösta adaut!
8.
I dui tlo pra meisa Ve uel unere
cun segni cke pudeis cun reson Vrallegre
i ncuei con curagio Voś leur scumence!
9.
Iddie benedësse Vos fè per la gent
Ve debe legrezes i 'l vöre cuntent
I 'n di l paravis per el dre paiament
10.
Sen dessa i gots pò mo dret stlinderne
Auzoni tel aria ck-i sude afe
Na viva al Pluan iper vo i per me

Mo(?) Maria Kostner
Zaramin!

Wilhelm Moroder-Lusenberg (1877–1915)

1.
Ie i mi boza tucoŋ for adum
N'oŋ mei strità, mei dat adum.
Me ćaća l patroŋ nce zënza na tloza
Soŋs' ie cuntënt se me resta mi boza.
Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,
Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,
2.
Mi bona cara flaša,
Es ben ćaut te mi pitla taša.
Se ŋ va cun te
Poss'n dlonc pase.
Vie sën da me
A m'la cunte
Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,
Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,
3.
S'e pa fertuna o se n'e pa deguna
La boza me pera danioura la luna
Se l mont ie turont o se l'ie da ćantons
Tan ch'ebe mi flaša, po n'uei plu crafons.

Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,
Dlug, dlug, gulu, dlug, dlug,

La stolza

I.

Na muta ğëuna, te stua
Sta-la pra penić da ziplè,
Plëina de riedá y de mueja,
Dut mata do 'l maridè.

II.

Al prim ch' ie ruà a mutáns
Ti à-la dat 'n cestón,
'L fòva-true' massa pitl,
'Nšuma massa pue' bon.

III.

'L segondo po' ch'ie unì
N' à-la ulu drë' giut;
A 'n giatè žën 'n terzo
Se dur-ela böl del dut.

IV.

Rcòrde-te, bur mus muele,
Še t'ues te maridè,
Ne dausses vöster stolza:
Te muesses te cuntentè!

6.

'N tan ke fan pra mëisa
Ië un kuletà tla spëisa
T'l lat i te la brama
Takòvl kuna giama.
Dlonk te duć i pić
Fòvel (Veigun/Udòvun) ki bur skić.

7.

Berbla, Diëva, Stina
Zenza, anda Talina
Vo k'n ëis assè
Cialede d'i abinè
Purvëde d'i deshdrù
K'l nen sibe mei deplù.

*(*Kun saliva i spidòk*
Fashëve 'n gran balòk
Lekeve shù po' 'l deit
Dut bon per la sëit.)

Ujep Antone Perathoner (1886–1938)

I Pulesch

1.
Stina dish a Betta
Nkuëi me vala stletta
È 'n pulesch te ciameisha
Ciela kà tlo kokl bëisa.
Minòve k'l esse pià
'N tant me jël mucià.
2.
'L polesch ëi fa mòl
Son frida via do 'l col
Y kanke l'è sentì
S en fovel bel sparì
Ie veishe mo 'n gran saut
Te kela fovel plu aut.
3.
O dimme cië pa kël
Ke n ni urta mëi pran ël,
Sebenke se purvon
I grummes 'n mazon.
I sfrea for ske 'n bëush
Kish mostri de trazeus.
4.
She sënte la katidles
Shù per la ciavidles
M'anshini bell 'mpont
'L pòlesh dut 'n ont
La ciauza vën druseda
Ti dè po na plateda.
*(*Kun saliva i spidòk*
M'e feshi 'n gran balok
Dadedò me leki l deit
Dut bon per la sëit.)
5.
Ashvelć a la diaula
Kanta Berbla de Paula
Fieri t'uni luëk
'N fina tl prestuëk
Tla rocia i tel skriz
Tl kitl t'uni piz

V.
Še 'l fossa 'nce pitl y stlöt,
Muesses 'mpò mè 'l tò,
Nia dagnëura 'n mieur
En giates magari dò prò.

Ko disch-pa i tieres?[76]

L pulesch disch sauton
La banza disch picion
L podl disch ballon
L arani disch filon
La moscha disch shulon
La beka disch furon
L jerm disch streflon
La suricia disch ruton
L giat disch miaulon
L cian disch bajon
L liever disch mucion
L gial disch cianton
La gialina disch tlucion
La cieura disch biebernon
L vadel disch teton
La vacia disch bullon
L bo disch beson
L manz disch brion
L ciaval disch trashon
L pesch disch schwimmenon
L purcel disch schnurtlon
L ucel disch schiblon
La rondula disc – s'n jòn
Can che vën l'autòn.
T. d. V.

1833[118]

Famme conasse, o mi Di! la strada, che io ha da camminè: portgicche io Te chire, io Te desidere.

1855/1866

Sii, o Signore! lës vostrës oradlës attentës alla us dë mia preghiera: Davviachë pro os su ëllë da spërè Misericordia, ë üna copiosa Redenziung di pitgià.

1860[120]

Chiara, t'es segn varí!
Straverdete da nefa plü
pichië, ch'el ne t'antervegne
valg de pietsch.

1861

Quest è l pang, qu'é gniú
dal ciel; afinque, quel que
manggia de quest ne moure.
Quel que manggia la mia
chiern e bèi l mio sange
ha la vita e ieu l fagerà
resorì l'ultimo dé.

Suonetti dell'año 1819[127]

1. Per Giov. Matt. Pitschaider

O mie bung pitsche Pitschaider
Schë tö vas' coll'Isodoro.
Vängnäste pa un püre Laider,
Portgicché plom nö n'é oro.

Tö t'ës tang pross, é valänt
Con té më tlami där contänt
Tö te âs porté al Germann una fortaja
Mo all'ha dit, al sarà Iddio, che tla paja.

Tö t'orös confessé pro la Cresenza
Portgicché t'aas ma dodesch pitgià.
Tö saas, ch'arra ha na gran pazienza,
E per käscht minaaste inpo dla fa cà.

Mo confessë të mässäraaste pa inpò pro
un sacerdot.
Se t'oos gni un müt devot.

2. Per Gius. Terza de Toffe (Schöpl de Toffe)

Schöpl de Toffe, tö ës stë pross, ë dart valänt
Pör käscht më tlami där contänt.
Tö aas imparë a lí franc 'l taliang,
Nó' t'l laschë schi plü fora dla mang.

Käsch döstë fa allöger, e där san,

Che të posse gnì un ater an
A imparë franc il todeschc
Por podei schì dspo bell freschc
A diventë un bung studänt
Portgì t' has proprio un bung talënt.

Ma portgì chë t'ës fì sú
Il Pere në t'oresa laschë schì a Porsenú.

Ma preja la uma, ch'arra te fesche un
pitsche frè,
Spo pol ëster, ch'arra vegne al dè!

3. Per Mariaña Camploj

Per Mariaña Camploj da Pastrong
Käsch inver mesaasste gnì sö por un grang
rong
Ma all'ha schuë
Portgie che t'has imparè.

Janmatî Declara (1815–1884)

Ai Ladings
Cari Patriotti, chilò se preseinti la vita dena fancella, dena Santa da cuntading, che è ng catechismo vi, 'ng spid'l tler pur Genitori e figliolanza, pur Patrungs e servitù. E dea che nosta vallada è blott popolada de jeint da cuntading, teigni de se fa 'ng grang plajei a se presentè la vita de S. Notburga te nosc' lingaz lading. I ne dubitaie, che la toleise cung ligreizza ing mang, pur gausa, che cheista nen è ma la pruma e unica opera stampada in Lading, mo eilla cunteign' incie na storia dutta canta pur ōs, fatta propriameintr pur nosc' lingaz: eilla è amabile divertevole da lì, e cunteign' bellissimes ingstruziungs propi pur ōs. [...] Ung che sa lì taliang liarà ciamò plou saurì 'l lading mo dea che vigni lingaz ne se lascea scri colles medemmes leittres, ne se lascea cì 'l lading nia bel avisa scri colles leittres talianes; pur at'r elle na piccera desfereinza.

Jan Francësch Pezzei (1765–1819)

Tö has ödli, che lumina
Käsch ho dì, che t'es forbettina.
Iö ha osservë, che tö ten'aas subit a mäl.

Se la Crisenzia të dischò väl.

Un'ater än, mästepa dì sö la dottrina a mënt.

Pör käscht noppa të perder d'ardimänt.
Preja la Berbora, ch'arra të deide in puc,
Portgila dottrina ne pong ma tò fora dë fuc.

Das folgende Gedicht ist z.T. auf
Es ist für ein Mädchen aus einer c
lie geschrieben, das der Pate ins C

4. Per Maria Hitthaler (Moidl)

Mia buna Moidl Hitthall!
Na tara schö che tö giebtes nöt boll.
Ang po reden deutsch – lading,
A të ëlle düt ein Ding:

Con te bin i där contänt,
Obschon du hast un rie talänt.
So bist du doch erst eminente
Portgì tö ees recht diligente.

Ma wenn der Tot në foss gewesen
Appenna kennst du lesen.
Ma inschö äste in käsch an
Gelernet a lì taliang.

Di Diollang a käll to H. Töite,
Und bitt, ch'äll të lasche gní dlaite

Per imparë bell fräschc
Intgiamò il todeschc.

Ma acciocch'äll të lasche de segü innerkemm
'L mäste con käscht bewegen in die Klemm,
Dass du bist una mezza ladina,
Por käscht musst du nou aufsogn la dottrina.

5. *Per Giuseppe Miribung (Sepl)*

Mie care, ë bung
Sepl da Miribung',
Schë t'oos gnì ung bung Patrung
Šchë sieste dägnärra bell valänt
Inschöcche t'es stö finora präsänt.

Tö t'haas imparè a lí bell todesche
Ë bell taliang.
Tö saas scrí intgé bell plang plang
Ë po: käscht me plesche där cotang

Coll'imparë la dottrina a mänt
Né sunse nia ma där contänt.
Ma iö me pense, che tö te sies
Käscht an, che väng
Käll tang Plü d'rsänt.

Tö t haas schive dai potsch
E dal tgië da müsch, käll burt cotal
Ë por käscht aste l'eminenza
Tra i scolari dala Val.

Micurà de Rü (1789–1847)

Stomać[170]

Ester sunsi bela foscia,
mo corù ne n'ài degun;
in me palsa vigni moscia,
alza le lere so montun.

A düć sporji iu n bun let,
amarà madër y i rì
m'ó tignì pur val' de stlet,
deache ai ne po dormì.

A cutagn i feji pôra
y a degügn i fëji mè.
Schiva pö ma la mia ora:
prigoi porti assà por te.

Jan Batista Adang (1839–1915)

Die Verkehrtheit[134]

Nos nes lamentuǹ
Ch'i dis, che nos uǹ
Iǹ queŝ Mond a vire, é püçh,
E faŝuǹ impò coǹ tütg
Schëi n'ess mai 'na fiǹ.

Der Geizhals

Vigne desfaććiadù
Arroba a l'arpadù,
Mó vign' avaruǹ
N'arobba a deguǹ
Ch'a sè instëss.

Cong lizongza cari Nutsch[135]

1.
Cong lizongza cari Nutsch
Cong lizongza cares Nutschös
Cong lizongza dutg atlo
Chi sö dosturbi .'ng dó.
2.
Dang da dött damani oss,
Os dui Nütsch o os dui Schangs
Portgi nös öisö os mai nos
Chördö atló os dui Compagns?
3.
Ia por ater beng aldi
Dang dui o tröi o cater diss
Tö noschta Glischia tlo la Pli,
Chal vöng plü notzös do pütg diss.

4.
Finalmongter ai intgiö aldi
Söng tröi domönies 'ng dolater
Tö noschta glischia tlo la pli
'Ng cüngden lös notzös dö os cater.
5.
Aha mo pungsai iú!
Cösch sarapa mio Frö Schang!
Co vapa por chösch trú,
Por che strada da zacang.

6.
Ingiö dö Moidölö mia só
Al ditt chel sior Dögang
Ara la da dio pö orü tö,

Chel Schang dal pöch co nö fösch pang.

Anton Agreiter (1809–1840)

Seng Schang, seng laschtö ma cuntö[137]

1.
Seng Schang, seng laschtö ma cuntö,
I mang föschi ng pü morvöja:
Chö tö tas ngtopö seng dö tö maridö,

Chö t'as dönant tang pütgia vöja.
2.
T'aas dönant ma der ligrezza
Con vitschi, sangt i spaternōres;
Al nö ta porchel mai fat tristezza,
I ul nö tang röarà, chanche tö mōres.

3.
Böng, seng alda mio bung frö:
Tgi chi tö dischi ngcō:
Con Dio aste scomentschö
Con Dio fineschela intgie tō.
4.
Chel bung Dio ta daidö
Fina seng dagnora ngnant,
Tö vöigös pō da dö ang dö,
Chö da del angse dōt cant.
5.
Bönschö mio bung frö,
Confida ng Dio dagnora plü;
El tajüta ngcō i vigne dö
Chel aste beng dagnora odü.

Schützen-Lied der Ladiner[1]

Sö mituns, toless'la tascia,
stlop y polver y na flascia
d'ega d'vita y d'bun vin,
marsc bel snel it' al confin!

Lotri da Ćiadura ia
y chi d'Agort ne dá tria,
chi de Sëlva y Pescü.[144]
Jide a i dè un brao pé tl cü!

Ćiara mo cotagn che salta,
ćina l'moler da Castalta,
da Corvara infin Marò
scizri assá con so bun prò.[145]

Śëgn, Lomberć, rendess' atira
che scenò alzuns' la mira
con nosc stuz! Oh arfamá,
coretésse al favá!

Nosc ćiapel dala cocarda
ghel-foscia y blanćia-vërda[146]
alt in aria, y n cigun:
un Lombert che stlopetun!

Fòra spo, mituns, la flascia,
fòra d'osta bela tascia!
Viva, viva, Ferdinand,
viva nosc Tirolerland!